

De duinpieper: verdwenen getuige van een verloren habitat

Ooit kwam de duinpieper als broedvogel ook in de zeeduinen voor, en hij was niet eens zó zeldzaam. Maar dat was 150 jaar geleden, toen niet alleen de duinen kaal en zanderig waren, maar ook flinke delen van de hoge zandgronden. Grote zandverstuivingen, die rond 1850 ongeveer 800 vierkante kilometer besloegen, vormden het optimale leefgebied voor deze grote pieper. Het is dus niet vreemd dat de duinpieper in Nederland anno nu verdwenen is als broedvogel.

Alle piepers zijn grondfoerageerders, en de duinpieper vormt daarop geen uitzondering. Zijn lichte, zandkleurige kleed verraaft direct waar hij zich het meest thuis voelt: in droge, zandige en schaars begroeide habitats. In dergelijke terreinen kan hij met zijn plevierachtige wijze van foerageren het beste uit de voeten. Hij staat met regelmaat langdurig stil om hoog op de poten naar prooi te speuren. Die wordt vooral lopend en rennend bemachtigd en van de grond of van lage vegetatie geplukt. Ook kan hij met zijn stevige snavel een zich snel ingravend insect uit de bovenste laag zand pakken. Het voedsel bestaat uit diverse ongewervelden: vooral insecten als vliegen, loopkevers, sprinkhanen, vlinders en rupsen.

In zijn element tussen de stuifduinen

Gezien de habitatkeuze moeten de stuifduinen achter de zeereep in het begin van de negentiende eeuw een walhalla voor duinpiepers zijn geweest. De soort was bij ornithologen destijds alleen uit dit gebied bekend; het voorkomen op heidevelden en zandverstuivingen in het binnenland werd pas later bekend. Dat kwam omdat deze ornithologen-verzamelaars vooral in de duinstreek woonden, maar vermoedelijk ontbra-

ken duinpiepers in het binnenland nergens in geschikte gebieden. Een mooi historisch overzicht van de duinpieper als Nederlands kustbroedvogel vinden we in een artikel van Ruud Vlek in *Limosa* (78, 2005: 15-20). Hierin lezen we dat het voorkomen van de duinpieper in het kustgebied tussen 1925 en 1935 uitdoofde. Vegetatieontwikkeling als gevolg van duinvastlegging en de toename van recreatie zijn hier waarschijnlijk debet aan. Hoe dan ook, het verdwijnen van de duinpieper uit de duinen is al lang geleden en het historisch voorkomen is weinig bekend bij de huidige generatie ornithologen en natuurbeschermers. Dat is ongetwijfeld de reden waarom de soort geen enkele rol meer speelt in onze referentiebeelden van een natuurlijke kust en de bijbehorende vogelbevolking. Terwijl de duinpieper toch in Denemarken en Zweden nog steeds in kustduinen broedt.

De duinpieper is nooit een algemene broedvogel geweest, en ook in de optimale habitat is zijn dichtheid laag. Dit is vermoedelijk het gevolg van de natuurlijke schaarste aan voedsel in droge, zandige habitats. Des-

ondanks broedden er in de periode 1940 - 1960 toch nog zo'n 250 tot 350 paar in Nederland, waarvan de meeste op de Veluwe en in Brabant. Sindsdien is de trend alleen maar afnemend geweest, en met name in de jaren negentig is het snel bergafwaarts gegaan. In 2004 werd geen enkele territoriale duinpieper in Nederland meer vastgesteld. Ook in de jaren daarna was dat het geval, tot na drie jaar afwezigheid in 2007 weer één territorium kon worden vastgesteld; op het Hulshorster Zand (GL). Feitelijk is de soort daarmee uitgestorven als broedvogel in Nederland.

Nog maar 20 km² habitat over

Hoe heeft het zover kunnen komen? Een tipje van de sluier werd hiervoor al opgelicht. Want in grote lijnen zijn de oorzaken die tot het verlaten van de duinen hebben geleid, dezelfde als die het uitsterven in het binnenland hebben veroorzaakt. De voorkeurshabitat van de duinpieper – stuifzanden en vooral de randen daarvan – zijn een zeldzame verschijning geworden. Er is nog maar twintig vierkante kilometer van over.

Door bebossing en de effecten van vermeting en verzuring zijn de meeste gebieden verdwenen.

De veranderingen in de vegetatiestructuur hebben ook effect op de beschikbaarheid van voedsel, waardoor de beschikbare habitat marginaal werd. Resultaat was een afnemend broedsucces. Anders dan in het buitenland, waar duinpiepers ook op kaalkappen, braakliggende terreinen en zandige akkers voorkomen, is de duinpieper in Nederland erg strikt in zijn habitatkeuze. Van bezetting van andere habitats is geen sprake. Het areaal beschikbaar broedgebied is daardoor in de laatste eeuw enorm geslonken. Voor recreatie lijkt de duinpieper erg gevoelig, en deze is de laatste decennia sterk toegenomen en zal ook verder toenemen. Duinpiepers hebben een grote vluchtafstand en zijn vooral kwetsbaar bij het nest. Aangezien ze maar één keer broeden, is dit een behoorlijke achilleshiel. Vergelijk dit eens met boomleeuwerik en roodborsttapuit, die twee of drie keer broeden in één seizoen en bovendien veel minder schuw zijn.

In heel Europa schaars geworden

Is er nog een kans dat de duinpieper terugkeert als broedvogel? Als je naar het bronangebied van mogelijk recruterende duin-

piepers kijkt, dan word je niet blij. Want ook in onze buurlanden is de duinpieper snel in aantal afgenomen en inmiddels een erg schaarse broedvogel geworden. In heel Duitsland broedden in 2005 nog 900 tot 1300 paar, die echter vooral in het oosten van Duitsland voorkomen, en lang niet altijd in Natura 2000-gebieden. Ze broeden hier bijvoorbeeld in oude bruinkoolafgravingen. In de hele Noord-Duitse Laagvlakte is de soort verdwenen. Voor de echt grote populaties moet je veel verder weg. De Spaanse populatie wordt geschat op 400.000 tot 640.000 paar, Turkije telt er 200.000 tot 400.000. Maar ook in Polen broeden nog relatief veel duinpiepers: 15.000 tot 30.000 paar, hoewel het aantal dichter tegen de onderdan de bovengrens zal zitten.

Op dit moment worden hier en daar grote oppervlakten heide en bos weer omgezet in stuifzanden, zoals in het Nationaal Park De Hoge Veluwe. De beschikbaarheid hiervan is een allereerste voorwaarde voor hervestiging van duinpiepers. Ze kunnen door het pionierskarakter van hun habitat altijd weer plotseling opduiken; ze zijn zelf ook pioniers. Mochten de duinpiepers het inderdaad nog eens proberen, dan zal de recreatie gezondeerd moeten worden, in feite aan banden gelegd. Geen populaire gedachte, maar soms is het niet anders; leuker kunnen we het niet maken. Dan nóg baart de situatie in de mogelijke brongebieden zorgen. Een reden temeer om vogelbescherming internationaal aan te pakken. Het is de kerngedachte van Natura 2000. ●

